

КОМПЮТЪРНИ И ИНТЕРАКТИВНИ СРЕДСТВА ЗА ИСТОРИЧЕСКИ ЕЗИКОВЕДСКИ ИЗСЛЕДВАНИЯ

бул. „Цариградско шосе“ № 125, бл. № 1, София, тел.: (02) 971 10 02, вѣтр. 548, мобилен: 0887 93 96 99, уеб-адрес: cyrilmethodiana.uni-sofia.bg

Проект BG051P0001-3.3-04-0011

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на
Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз

РЕЦЕНЗИЯ

за книгата на АНИ КЕМАЛОВА ”Сборникът **СЪДЪЦ** (Софийски препис,
XVII век) в светлината на лексикално-текстологическите проблеми на
южнославянските правни паметници”
(Пловдив, 2010)

Сред източниците за изучаване на българската езикова история не са чести книжовните паметници със светски характер, чиято жанрова отнесеност дава възможност за регистриране на повече и по-интересни живи езикови черти. По традиция усилията на изследвачите са насочени преди всичко към езика на средновековните паметници, където се търсят прояви на основното преустройство на старата система на говоримия български език, както и на процесите, свързани с развитието и усъвършенстването на стария български книжовен език. И въпреки немалкото изследвания върху ранната новобългарска книжнина, тя все още представлява територия, обитавана преди всичко от учени, които спорят за това как се отнася тя към началото на формирането на новобългарския книжовен език. При това акцентът се поставя върху новобългарския превод на Дамаскина от първата половина на XVII в.

През последните години се забелязва стремеж за разширяване на кръга от източници за проучване на българския език от посочения период. Добри резултати например дава изследването на ранните печатни славянски книги от XVI-XVII в. В това отношение книгата на Ани

Инвестира във вашето бъдеще!

Кемалова предлага интересен опит за включване на нов източник – юридически текст, т. нар сборник Судац, по софийския му препис от втората половина на XVII в., който се пази в Народната библиотека „Св. св. Кирил и Методий”. Обект на изследването са два юридически текста – Закона на крал Стефан Душан (и Оглавлението към него) и Закона на Константин Юстиниан, които представляват основната част от сборника. Текстът е издаван и е проучван нееднократно от юристи, историци, етнологзи и др., но за първи път той е обект на по-задълбочено езиковедско изследване.

Още в предговора Ани Кемалова посочва, че основната цел на нейното изследване е да се проучи подробно лексикалната система на посочените юридически текстове, като се обърне специално внимание на процесите на терминологизация, да се види „доколко особената жанрова и тематична среда на линейната съчетаемост на думите предопределят натоварването на обиходната лексика със специализирани значения (...) и каква е жизнеспособността на тези терминологизирани лексикални единици” (с. 11). Предварително трябва да се каже, че поставената цел е постигната по възможно най-добрия начин. Изследването се характеризира с прецизност и задълбоченост, с много добро познаване на материала, с достатъчно добра теоретична основа и с познаване на научната литература по разискваните въпроси. Струва ми се обаче, че авторката е трябвало да заеме по-категорична позиция по въпроса за характера на езика на Судац. Казаното в книгата е кратко и доста колебливо, като не добавя нещо съществено към казаното по този въпрос в изданието на Душановия законник по Софийския препис от Сръбската академия на науките. Срещаното няколко пъти твърдение за вероятността разглежданият ръкопис да е възникнал „в пограничното диалектно „пресечно множество” между българския и сръбския език” (с. 113) е най-общо и недостатъчно

подкрепено с доказателствен материал, макар че на езиково-правописните особености на разглеждания текст е отделено немалко място (с. 73-113). Това е важен въпрос и само ясен и категоричен отговор може да покаже дали разглежданият юридически текст може да бъде включен в списъка от източници за проучване на българската езикова история. Наистина Кемалова специално уговаря, че „всички части на въведението са извън основната цел на изследването и имат само съпътстващ характер” (с. 11), но те все пак заемат значителна част от неговия обем (с. 7-113).

Значително място във въведението е отделено на предходните проучвания на ръкописа – лингвистични, исторически и юридически, направен е преглед на съществуващите преписи на разглежданите юридически текстове и е определено мястото на Софийския препис сред тях. Много подробни са палеографският и кодикологичният преглед на ръкописа, след които читателят очаква като логично продължение да види издание на текста. Това, разбира се, не е било цел на изследването (освен всичко би увеличило значително обема на работата), но липсата му в известна степен затруднява възприемането на иначе много подробните и ценни сведения за него.

Основната част на изследването на Ани Кемалова – „Лексико-семантичен анализ”, съдържа 6 глави и обобщение. Лексикалната система на Судац е подложена на детайлен анализ, внимателно премислен и осъществен върху солидна теоретична основа. Изяснени са различията между синхронния и диахронния лексикален анализ, уточнена е терминологията. Анализът е съобразен с жанра на проучвания текст. Във втората глава са разгледани лексико-граматичните групи сред имената за лица. Следващите четири глави са посветени на специализираната лексика и на процесите, свързани с терминологизирането на лексикални единици и с терминотворчеството. Акцентът е поставен върху правната лексика и

терминология. Отделно са представени и класифицирани църковно-религиозната и селскостопанската лексика в изследвания паметник. Лексикалният материал е представен в много добре оформени речникови статии, с прецизно семантично тълкуване върху широка сравнителна основа – специализирани изследвания, речници, справочници, архиви, картотеки и др.

Изводите в края на книгата сполучливо обобщават наблюденията при анализа на лексикалния материал и дават отговор на задачите, свързани с основната цел на изследването.

Изключително ценен е приложеният списък с 501 лексеми, които са интерпретирани в книгата. Той може да служи като добър справочник по история на южнославянската юридическа лексика.

Откъм език и стил работата е много добра. Книгата се чете леко, а това е важно изискване за всяко сериозно научно изследване. Единственият случай, върху който авторката би могла да помисли, е странното поне за мен значение, с което думата *снага* е употребена на няколко места в текста (срв.: „*правни разпоредби в снагата на ЗКЮ*”, с. 10).

В заключение трябва да кажа, че книгата на младата историчка на българския език Ани Кемалова е нейна сполучлива заявка за успешно навлизане в една трудна, но благодатна изследователска българистична област. Биха могли да се направят някои незначителни бележки, но това се отнася за всяко интересно изследване, което не оставя читателя равнодушен.

Проф. д.ф.н. Иван ХАРАЛАМПИЕВ

Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Оперативната програма "Развитие на човешките ресурси", съфинансирана от ЕС чрез ЕСФ. Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Софийски университет "Св. Климент Охридски" и при никакви обстоятелства не може да се приеме, че този документ отразява официалното становище на ЕС и Договарящия орган.